

Kunsthorsten voor Boomvalken *Falco subbuteo* in Den Haag, Leiden en Zoetermeer

Arno Izaaks & Jan Koetze

De bij mijn weten werden de eerste kunsthorsten in Den Haag in 1964 geplaatst. Dit was in Ockenrode en Solleveld (Den Haag ZW). In de jaren erna vonden geregeld broedpogingen van Boomvalken (en Ransuilen *Asio otus*) plaatst met wisselend resultaat. Dit duurde voort tot tenminste 1972, het jaar waarin er nog twee jonge Boomvalken zijn uitgevlogen.

Deze informatie is afkomstig van de heer Martin Lok die, samen A.F. van Olphen en H. Rijken, kunsthorsten produceerde voor Boomvalken (en uilen) in Ockenburg en Solleveld. Deze kunsthorsten werden gemaakt van kippengaas, opgevuld met grote en kleinere takken, en gemodelleerd naar een kraaiennest met een doorsnede van 40 cm en een opstaande rand van 15 cm. De reden van het plaatsen van kunsthorsten was een afname van nestgelegenheid. Door vervolging van kraaien kwamen er geen nieuwe nesten bij, wat in de loop der jaren een afnemend broedsucces tot gevolg had (Lok *et al.* 1967).

Een 3-legsel van Boomvalk in een kunsthorst, Solleveld, Den Haag Zuid, zomer 1964 (Foto: Martin Lok). *Clutch of Hobby in artificial nest, The Hague, summer 1964.*

Kunsthorsten Den Haag (2015-16)

In Den Haag werden in 2015 drie kunsthorsten geplaatst. In 2016 werd dit aantal uit-

gebreid met nog eens drie kunsthorsten. De reden voor dit plaatsen van kunsthorsten is het besluit van de gemeente Den Haag om vermeend gevaarlijk hoge populieren te kappen. Dit had als gevolg dat door Boomvalken gebruikte kraaiennesten verdwenen. Ter compensatie werden de kunsthorsten geplaatst.

Fruitmand als kunstnest, geplaatst in het Haagse Stadhoudersplantsoen in 2016. Eerder hadden daar Boomvalken gebroed in een kraaiennest in een populier die later is gekapt. In totaal zijn er in Den Haag nu op verschillende plekken 12 kunsthorsten geplaatst (nog 6 in 2017). Tot nu toe echter niet succesvol (wel bezet door Zwarte Kraaien). De valken kiezen nog steeds voor kraaiennesten, in 2017 op 3 plekken in Den Haag. (Foto: Jan Koetze). *Artificial nest for Hobby, as placed in The Hague. None of 12 artificial nests have been occupied by Hobbies so far.*

Het plaatsen van de kunsthorsten was een samenwerking tussen gemeente, stadsecologen en wij, de boomvalkaficionado's. Tot op heden is er nog geen gebruik gemaakt van de kunsthorsten. Dit kan te maken hebben met een voorkeur voor de volop aanwezig kraaiennesten in een straal van ongeveer twee km rondom een kunsthorst. Of misschien voldoet het Haagse type kunsthorst niet aan de eisen van de valken (afmeting, structuur, plaatsing, locatie, enzovoort). Dit in tegenstelling tot een Leidse type kunstnest waar wel succesvol gebruik van is gemaakt in 2016.

Kunsthorst Leiden 2016

Omdat er aan de Ehrenfestweg te Leiden boomkap heeft plaatsgevonden op een plek waar eerder Boomvalken waren waargenomen, heeft de gemeente op de Wassenaarseweg drie kunsthorsten laten plaatsen. Naast deze drie kunsthorsten waren er op de Wassenaarseweg nog tenminste drie kraaiennesten aanwezig. Desondanks kozen de Boomvalken hier toch voor een kunsthorst. Gezegd dient te worden dat het onduidelijk is of ten tijde van het maken van deze nestkeuze de kraaiennesten nog bezet waren.

Van dit wat natuurlijker uitziend kunstnest zijn er in Leiden in 2015 drie door de gemeente geplaatst op plekken waar eerder Boomvalken waren gesignaleerd. In 2016 werd er succesvol op een van die nesten gebroed (2 jongen uitgevlogen). In 2017 wordt er weer op een kunsthorst gebroed (resultaat nog onbekend). De Leidse kunsthorsten zijn geplaatst in populieren, in Den Haag zijn dit loofbomen, maar geen populieren (Foto: Jan Koetze). *A more natural-looking artificial nest for Hobby, as used in Leiden since 2015 (of 3 nests, one was occupied by Hobby in 2016 and 2017).*

Discussie

Je kunt je afvragen waarom Boomvalken gebruik maken van kunsthorsten. Het ligt voor de hand dat ze dit doen wanneer het aantal natuurlijke kraaiennesten niet toereikend is. Echter, in Leiden was dit niet het geval, met daarbij de kanttekening van mogelijk bezette kraaiennesten ten tijde van de nestkeuze. Hoewel er meer factoren een rol lijken te spelen komt het op ons over dat het Leidse type de voorkeur geniet boven het Haagse type kunsthorst. Hierbij valt niet te zeggen of het natuurlijke uiterlijk van de Leidse kunsthorsten een doorslaggevende factor is.

In Zoetermeer aan de Hitchcockstrook hebben tenminste vanaf 2013, maar waarschijnlijk al eerder, tot en met 2015 Boomvalken gebroed. Ook hier heeft boomkap in 2016 plaatsgevonden waardoor deze locatie als broedplaats verloren is gegaan. Ter compensatie heeft de gemeente Zoetermeer twee kunsthorsten geplaatst, te weten in de Meerpolder en in het Buytenpark. Beide kunsthorsten zijn in 2016 niet door Boomvalken gebruikt.

Dank

Martin Lok en anderen voor foto's en informatie.

Summary

Izaaks A. & Koetze J. 2017. Artificial nests for Hobbies *Falco subbuteo* in The Hague, Leiden and Zoetermeer. De Takkeling 25: 161-164.

Hobbies in Dutch towns and cities usually breed in disused nests of Carrion Crows *Corvus corone* in poplars. Many older trees are now being cut down, to prevent possible damage. The loss of old crow's nests is 'compensated' by providing artificial nests. In The Hague, baskets were placed (12 in 2015-17) in poplars, none of which – so far – have been used by Hobbies. In Leiden, where three artificial nests were more natural-looking, one such nest has been used in 2016 (successful) and in 2017 (outcome not yet known). Two artificial nests in Zoetermeer, placed in 2016, have not been used. It seems that Hobbies prefer disused crow's nests, unless unavailable or still active at the time that Hobbies start egg laying (early June).

Literatuur

Lok M., van Olphen A.F. & Rijnen H. 1967. Kunstnesten voor ransuil en boomvalk. Vogeljaar 15: 359-360.

Adressen: AI, arnoizaaks@live.nl, JK, jkoetze@gmail.com

Jonge Torenvalk in nest, naar een tekening van Keith Brockie in *The Kestrel* van Andrew Village (pag. 189), door Maria van Manen (9 jaar). *Kestrel chick in nest.*